

Avtor je nazorno in izčrpno prikazal številne strani Kosovelovega umetniškega in miselnega sveta, tako da zaživi kraški pesnik pred nami v zares izraziti in vsestransko osvetljeni podobi. Monografija nam nevsiljivo predstavi Kosovela kot centralno osebnost generacije, osebnost, katere vplivnost se s časom celo povečuje.

Iz monografije se nakazujejo tako slovenske kulturne razmere obravnavanega časa kot tudi tedaj vplivne evropske umetnostne značilnosti.

Nekaj manjših tiskovnih napak (npr. na več mestih Rosanov – prav: Rozanov, Tesnière – prav: Tesnière, stran 444 – prepovedovanje – prav: prepovedovanje oziroma oznanjanje, str. 214 – Aelit – prav: Aelita, str. 276 – preklicati – prav: priklicati) ne kazi izredno ugodnega vtisa o tej knjigi, ki je ob vsej zahtevni znanstvenosti razveseljivo bralna.

Andrijan Lah
Ljubljana

O SLOVSTVENI FOLKLORI KOT BESEDNI UMETNOSTI

Maja Bošković-Stulli: Usmeno pjesništvo u obzoru književnosti, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1984, 402 str.

Z zamudo predstavljam knjigo Maje Bošković-Stulli z zgornjim naslovom, vendar se tolašim z mislijo, da za opozorilo na dobre stvari ni nikoli prepozno. Avtorica je v omenjeni knjigi v treh razdelkih združila štirinajst (5 + 7 + 2) svojih razprav in postavila težišče na prvi razdelek, saj predvsem ta ustreza naslovu knjige.

Prvi dve obravnavi sta posvečeni Miroslavu Krležu. Literarno intenziteto slovstvene folklore v Krleževi interpretaciji Maja Bošković-Stulli predstavlja pregledno po posameznih slovstvenofolklornih žanrih, pri čemer odkriva Krležovo dvojno razmerje do arhaičnih plasti kmečke (podzavesti: željo po obvladanju zaostalosti na eni strani in na drugi osuplost nad njeno izvorno elementarnostjo nasproti plitvemu meščanskemu racionalizmu. Krležovo samosvojost, po avtoričinem ugotavljanju, dokazuje tudi njegov posluš za neugledno vsakdanje besedno folkloro mestnih ulic in v njegovi afiniteti do prezrte mestne kulture je iskati ključ za njegovo pogosto rabo drobnih oblik slovstvene folklore. Včasih je kar težko prepoznati variacije in adaptacije, s katerimi se le-ta vključuje v njegov moderni intelektualni kontekst. Nasprotno temu so daljši folklorni žanri, npr. bajke, povedke, legende, redki v Krleževi literaturi, a kadar so, prav tako delujejo učinkovito. Tudi šal, vicev Krležu ni preziral, pač pa se je spotikal ob njihovo neinteligentno in neokusno preprodajanje. Po avtoričinih sklepnih ugotovitvah je Krležovo razmerje do slovstvene folklore zapleteno, večpomensko. Njegov pogled do nje se loči posebno tedaj, kadar govori o ideologiziranih oblikah njenega sprejemanja nasproti temu, kadar se sam »inspirira z elementarnim ustvarjanjem ljudstva« (68).

V drugi razpravi hrvaška folkloristka dokazuje, da Krleževe Balade Petrice Kerempuha veliko od svoje lokalne jezikovne slikovitosti dolgujejo etnološki monografiji o vasi Samobor na področju kajkavskega govora. Vaški učitelj Milan Lang jo je objavil v Zborniku za narodni život i običaje l. 1911 na podlagi Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu, ki jo je l. 1897 objavil v istem Zborniku Antun Radić.

Nasproti Krležu, ki je znal biti do slovstvene folklore tudi hudo ironičen, ugotavlja Maja Bošković-Stulli v naslednji razpravi naravnost preveliko naklonjenost Avgusta Šenoae do

slovstvene folklore in pisateljev dober okus za njene estetske vrednote. Tudi avtorici se zdi presenetljivo, da je ta hrvaški pisatelj, čigar »lastni ustvarjalni profil je bil izrazito pripovedni, epski« v nasprotju s splošnim razpoloženjem pri Hrvatih (in Srbih), ki v folklornem pesništvu veliko več dajo na epiko, pri njem veliko bolj cenil liriko: balade in romane. Pozornosti vredna je njena razlaga, kako je do tega prišlo, pri čemer se kritično ozre tudi na pretekle izdaje folklornih pesmi, saj pravi, da so pogosto podlegale kriterijem patosa in eksotike – še tedaj, ko je bilo z literarnega vidika to že anahronizem.

Sledi razprava o pomembnem hrvaškem jezikoslovcu Vatroslavu Jagiću in njegovem razmerju do slovstvene folklore. V začetku, tako avtorica, še gleda v folklornem pripovedništvu in pesništvu odsev stare slovanske mitologije in na tem temelju razlaga vero starih Slovanov. Nato se oprime Benfeyeve teorije. Njen pomen je v tem, da je prenesla razlago o začetkih pripovedništva iz mitoloških praizvirov v zgodovinsko realnost in je tako postala temelj za primerjalno preučevanje poti njenega prenašanja; vendar pa je preenostransko razlagati, da izvirajo začetki pripovedne folklore ravno iz Indije, kakor je učil njen ustanovitelj. Po mnenju Maje Bošković-Stulli za Vatroslava Jagića ni bila toliko bistvena koncepcija o indijskem izviru pripovedi, ampak bolj njena antimitološka usmerjenost in prenos težišča primerjave na zgodovinske dogodke. Pri tem je zadel na mikaven folklorističen problem: na problem geneze epskih pesmi bajčne vsebine glede na prozne pravljice (bajke) z enakim sižejem. Najbolj pa je bilo zanj privlačno vprašanje vplivov in prepletanja literature in slovstvene folklore v preteklosti. V srednjeveški literaturi je najdeval slovstvenofolklorne vzore, v slovstvenofolklornih pripovedih in pesmih pa literarne izvire. Na koncu Bošković-Stullijeva predstavlja tudi nazore V. Jagića o zapisovanju slovstvene folklore.

Zadnja razprava prvega razdelka govori o razsvetljencu Ivanu Lovriću, nasproti Albertu Fortisu, ki je postal znan predvsem zaradi objave pozneje svetovno znane Hasanaginice. Čeprav se v marsičem razhajata, oba že obletavajo predromantični nazori, vendar pa se ne eden ne drugi še ne ukvarja s slovstveno folkloro kot avtonomno obliko besedne umetnosti. To misel M. Bošković-Stulli izpeljuje iz dejstva, da je obilica slovstvenofolklornih primerov v Lovričevi knjigi (o njem pač predvsem govori!) uvrščenih v kontekst njegove obravnave o zgodovini, naravi, šegah, prehrani, noši. Prav ta množica primerov po njenem že sama na sebi kaže, kako nadarjen je bil Lovrić za poslušanje in pomnjenje vsega, o čemer so pripovedovali in peli njegovi Zagorci (Dalmatinska Záhora!). Razprava je prepričljiva po svojih ugotovitvah kot vrsta drugih, le da je šteti za pomanjkljivost, ker ni čisto jasno, za kakšno oz. katero Lovričevo knjigo gre. To more nepoučen bralec le slutiti iz opombe 4, kjer je naveden prevod iz l. 1948, vendar sta tu omenjeni dve enoti, tako da se sprašuje, ali gre za dvojce del v eni knjigi kakor v originalu (letnica njegovega izida ni navedena) ali za prevod rokopisnih beležk o dveh témah.

Drugi razdelek uvaja obravnava odnosov kmetov in fevdalcev v hrvaški slovstveni folklori. Avtorica opozarja na interferenco med pripovedmi o Kralju Matjažu in pripovedmi o voditelju hrvaško-slovenskega kmečkega upora. Pri tem zavrača podmeno hrvaškega zgodovinopisja (J. Adamček), da so se pripovedi o »kmečkem kralju Matjažu«, o »dobrem Kralju Matjažu« ipd. že v prvih tridesetih letih po puntu verjetno zleile s konkretnimi zgodovinskimi dogodki iz l. 1573 in je po tej poti Gubec dobil ime Matija. Hrvaška folkloristka ne verjame, da bi zágorški kmetje že tisti čas poznali realistično stilizirane zgodbe o Kralju Matjažu, in še manj, da bi pripovedi o njem že tedaj v tem okolju dobile celo tolikšno mitično razsežnost, da bi se njegovo ime preneslo na tragično pokončanega vojvodo kmečkega upora. Pač pa je bila, po njenem, Matiji Gubcu kot utelešeni kmečki sanji o svobodi usojena drugačna, literarna mitologizacija. Zgodbe, v katerih se govori o dogodkih iz kmečkega upora, so nastale kot odmev na branje Šenoinega romana Seljačka buna, vendar se ta povezava odkrije šele po resni poglobitvi v to delo.

Omenjena razprava se lokalno navezuje na Hrvatsko Zágorje in tudi druge v tem razdelku so po gradivu pokrajinsko opredeljene, o čemer pričajo že naslovi: Morje v hrvaških mitičnih ustnih pripovedih, Kuhinjski humor v kajkavskih svatbenih govorih, Ženske v slavonski ljudski pesmi, Konavljansko (Konavlje pri Dubrovniku) ustno pesništvo, O Bogiščevci cavtatski rokopišni zbirki pravljic. Zato bi bilo po moje bolj smiselno razpravo z naslovom O pripovedovalcih iz naših dni prestaviti v tretji razdelek, kjer sta dve teoretično zasnovani, in to Pripovedi o življenju: življenjske zgodbe obravnava namreč kot vprašanje, ali ne gre za samostojno posebno slovstveno folklorno vrsto/žanr, in zadnja: Predstavitveni vidiki ustnega pripovedovanja, pri čemer avtorica izredno precizno razmejuje slovstvenofolklorni dogodek – proces pripovedovanja od gledališke predstave. Če je vsem razpravam skupno dobro poznavanje (terenskega) gradiva, je za tukajšnje tri še dodati, da so pisane z veliko erudicijo in velikim poznavanjem predmetne literature.

Pred sabo imamo torej delo, ki ohranja svojo težo ne le v folklorističnih krogih, ampak tudi v literarnih, saj govori o slovstveni folklori kot besedni umetnosti, a ne žrtvuje za to identitete slovstvene folklore literaturi, ampak s preciznim instrumentarijem ohranja njeno samostojnost.

Marija Stanonik
Znanstvenoraziskovalni center
SAZU v Ljubljani

DEBATNI LIST SLAVA

V poletnem semestru šolskega leta 1986/87 sta izšli 2 številki novega glasila (mlajših) »voljnih ljudi«: *Debatni list Slava*. Urejšajo ga člani debatnega krožka slavistov Filozofske fakultete, ki se sestajajo vsako drugo sredo od oktobra do maja istotam. List izhaja v 100 izvodih; izdajo denarno podpirata tiskovna sklada Filozofske fakultete in Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete.

V debatnem krožku predstavljajo slavisti svoje strokovno delo; prednost imajo, kot so zapisali v *Listku* v 1. številki, tiste teme, ki so zanimive tako za jezikoslovce kot literarne zgodovinarje.

1. številko uvajajo interpretacije Ponesrečenega feljtona Ivana Cankarja (ZD 19). Gre za zadnji dialog dveh zaljubljenecv pred samomorom, med katerega se vriva gostilniško govorjenje o jedači in zabavi. *Miran Hladnik* je pripravil razmišljanje pod naslovom *Pomenljivost naslova in dvojna ironija* (Slava 1, 7–9), *Marko Juvan* *Literarno hrepenenje in rožniška gostilna* (S 1, 10–15), *Rajko Korošec* *Nas lovi naslov* (S 1, 16–20), *Erika Kržišnik* *Znotrajpovedno povezovanje pripovednih ravnin* (S 1, 21–24) in *Vlado Nartnik* *H govorni gradnji Cankarjevega Ponesrečenega feljtona* (S 1, 25–26).

Vlado Nartnik nadalje predstavi življenje in delo filozofa in prevajalca astroloških razprav Hermana s Koroškega iz 12. stoletja, imenovanega tudi Herman Dalmatinec (*Herman de Carinthia*; S 1, 38–48, in S 2, 110–114) in razlaga *Smisel napisa v prvem sonetu po Sonetnem vencu* (S 2, 75–84). Njegova prispevka sta še: *K razlagi rim v Prešernovem Pevcu* (S 2, 85–92) in *K izvoru in razvoju povedke Zlatorog* (S 2, 93–109).

Peter Weiss v članku *Benedikt Kuripečič in njegov Potopis* opozori na Gornjegrajca, ki je kot latinski tolmač skupaj z dvema odposlancema vladarja Ferdinanda potoval k sultanu v Carigrad na pogajanja za sklenitev miru. Kuripečič je o tem napisal dve nemški knjigi, v katerih je ohranjen kup zemljepisnih, topografskih in etnoloških podatkov.

Tone Pretnar je prispeval tri referate: v rubriki *Onkraj* ... analizira rokopisa Strniševe Pesmi o kamnitem pragu iz Nove revije 58–60 (*Pa te ustavi ajd iz kamna*; S 2, 190–193), ki kaže, kako nastaja pesniška umetnina, in Repate sonete Dušana Ludvika iz Sodobnosti 35/1987, št. 1 (*Obrabljeni trak besed se sunkoma ustavi*; S 1, 68–70). Po avtorjevem mnenju gre za dograjevanje tradicionalne sonetne oblike – 15. verz. V članku *Limerik – spodbuda za galomanijo* (S 1, 63–67) predstavi stalno kitično obliko (5 vrstic), ki je stopila v angleško književnost konec drugega desetletja 19. stoletja. Prevede nekaj angleških limerikov, nato pa se še sam poskusi v tej »umetnosti nesmisla«.